

**AVOCAȚII AVRAM IANCU ȘI AMOS FRÂNCU,
PROMOTORI AI JUSTIȚIEI ȘI DREPTURILOR
ROMÂNILOR DIN TRANSILVANIA**

DIANA CARMEN BOTAR*

Abstract The lawyers Avram Iancu and Amos Francu, promoters of justice and rights of Romanians in Transylvania.

This article is a tribute to Avram Iancu, on the 200th anniversary of his birth. The parallel between him and Amos Frâncu represents only the beginning of an extensive research that we undertake looking for old documents, yet unpublished. The lawyers Avram Iancu and Amos Frâncu remain emblematic figures in Romanian history, representing courage, devotion, and sacrifice in the fight for socio-political equity, fundamental rights, and freedoms, in promoting the aspirations of the Romanian people in Transylvania. They constitute, over the centuries, a source of inspiration for lawyers and politicians.

Keywords: *Avram Iancu, Amos Frâncu, Transylvania, the Austro-Hungarian Empire, lawyer, politician, National Movement, human rights, moti.*

Istoria este un domeniu viu și dinamic și de aceea torța stinsă în mâna unuia va putea fi reaprinsă de un alt iscoditor sau în unele cazuri chiar de primul. Și ciclurile se repetă¹.

Anul acesta se împlinesc 200 de ani de la nașterea lui Avram Iancu. În centrul acestui context plin de semnificație se află figura carismatică a avocatului Avram Iancu (1824-1872), erou național al românilor din Transilvania,

* Consilier juridic al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujul și doctorand al Școlii de Studii Avansate a Academiei Române (SSAAR), Școala Doctorală Istorie și Arheologie, Institutul de Istorie „George Barițiu”, Specializarea Istorie, Coordonator științific: C.Ș. I dr. hab. Elena Daniela Mârza.

¹ Gheorghe Iancu, *Justiție Românească în Transilvania (1919)*, Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române, Ed. Ecumenica Press, Cluj-Napoca, 2006, p. 7.

alături de avocatul Amos Frâncu (1899-1933), un alt personaj de o importanță deosebită în peisajul politic și juridic al vremii sale.

Despre aceștia s-au scris mai multe articole și lucrări științifice, însă nu am identificat nici o lucrare comparativă cu privire cele două personalități amintite. Lucrarea de față constituie doar începutul cercetării noastre pe această temă și intenționăm să oferim o sinteză comparativă asupra vieții și activității celor două personalități, aducând la lumină influența acestora asupra mișcării naționale românești din Transilvania. Totodată, vrem să creionăm anumite aspecte legate de operele pe care aceștia le-au lăsat umanității și influenței pe care au exercitat-o asupra moșilor și nu numai.

Contribuția lui Avram Iancu la lupta pentru drepturile românilor din acea regiune este bine-cunoscută și recunoscută, iar anul 2024 este marcat de existența mai multor inițiative de publicare de studii sau articole dedicate *Crăișorului munților* și de ceremonii organizate în comunitățile moșești.

Avram Iancu a fost liderul mișcării de rezistență din Transilvania, în timpul luptei pentru emanciparea românilor din această regiune. În timp ce figura sa este amplu celebrată și studiată în literatura și în istoriografia românească, mai puțin cunoscută este relația acestuia cu Amos Frâncu.

Amos Frâncu a fost avocat, director de bancă, om politic influent, care a jucat un rol crucial în peisajul politic și juridic al Transilvaniei, de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului următor. Ca avocat, specializat pe procese politice, Frâncu a fost o voce importantă în apărarea drepturilor românilor, în promovarea ideilor de justiție socială și egalitate în fața autorităților habsburgice.

Înainte de a detalia aspecte legate de personalitatea avocaților Avram Iancu și Amos Frâncu, intenționăm să descriem, în doar câteva rânduri, contextul politic în care aceștia au trăit.

Populația Principatului Transilvaniei era împărțită în două mari categorii: o minoritate maghiară privilegiată și o majoritate românească, care nu se bucura de drepturile prevăzute de legislația maghiară în vigoare la acel moment.

Pactul dualist din 1867 a fost rezultatul negocierilor cu ușile închise dintre împăratul Francisc Iosif I și liderii maghiari din acele timpuri, care aveau o orientare liberală. Termenii și condițiile concrete ale acestui acord nu au fost dezbătute de opinia publică austriacă sau maghiară așa cum (considerăm noi) era firesc².

² Liviu Maior, *Dualismul austro-ungar*, în *Istoria Transilvaniei*, vol. II, de la 1541 până la 1711, Coord. Ioan Aurel Pop, Thomas Năgler, Maghyari András, Cluj-Napoca, Institutul Cultural Român, Centrul de Studii Transilvane, 2005, p. 428.

Marele principat al Transilvaniei fusese anexat *de jure* Ungariei în 1867, deci nu avea un statut autonom față de Budapesta, precum Croația³. După ce s-a realizat compromisul austro-ungar, Ungaria a recurs la o politică de maghiarizare a populației Transilvaniei, iar pe de altă parte, liderii românilor și-au văzut înșelată speranța unei poziții mai puternice în cooperarea cu Viena. Interesele lor politice erau reprezentate de Partidul Național Român, fondat în anul 1881 (cu două sucursale: în Transilvania și Banat). În ajunul primului Război Mondial, liderii politici români din Ungaria, asemenea activiștilor naționali croați, și-au pus speranțele în reorganizarea statului de către Viena.

În *Cercul Belvedere*, intelectuali precum Aurel Popovici (1863-1917) și alții au propagat ideea unui stat austriac federalist. Presiunea autorităților maghiare asupra românilor din teritoriul ungar a afectat definitiv alianța României cu Tripla Alianță (din 1883)⁴.

În acest context istoric, tineri intelectuali români care învățau în marile centre universitare ale imperiului, precum Amos Frâncu, încearcă, și afirmăm noi, chiar reușesc, să atragă atenția autorităților centrale asupra presiunilor exercitate de către autoritățile locale asupra populației non-maghiare (români, germani, slovaci, evrei sau șvabi).

Avocatul și liderul politic Avram Iancu (1824-1872)

Nu ne-am propus să facem o biografie a lui Avram Iancu, ci doar să oferim o perspectivă diferită asupra vieții și impactului lui său în istoria românilor din Transilvania și din întreaga Românie.

Avram Iancu s-a născut în Vidra de Sus, comitatul Alba, într-o familie respectată de țărani. Educația și aspirațiile sale l-au condus spre cariera de avocat, dar chemarea luptei pentru libertate l-a îndemnat să-și dedice viața apărării națiunii și patriei sale. El a devenit un simbol al rezistenței împotriva opresiunii și injustiției.

Avrămuț a fost fiul judeului Alisandru Iancu din Vidra de Sus. Viața sa de student și cancelist la Cluj și Târgu-Mureș⁵ a fost detaliată în multe lucrări de specialitate și nu ne vom opri asupra acestor aspecte bibliografice.

³ Ioan Bolovan, Dumitru Suciu, Dumitru Firoiu, *Dualismul Austro-Ungar: regim politic de asuprire națională și de maghiarizare forțată a românilor din Transilvania (1867-1918)* în *Istoria României. Transilvania*, vol. II, Ed. George Barițiu, Cluj-Napoca, 1997, pp. 1-174, Dr. Ioan Bolovan, Dr. Dumitru Suciu, Dr. Mihai Racovițan, Dr. Onisifor Ghibu, Dr. Gelu Neamțu, Dr. Nicolae Cordoș, Dr. Liviu Botezan, Dr. Dumitru Firoiu.

⁴ Oliver Jens Schmitt, *Balcanii în secolul XX. O istorie postimperială*, Ed. Humanitas, București, 2021, pp. 48-49.

⁵ *Studii. Revista de istorie*, nr. 4, Ed. Academiei Române, București, 1972.

Avram Iancu a devenit avocat într-o perioadă de intensificare a luptei pentru emancipare națională a românilor din Transilvania, care erau sub stăpânirea austro-ungară și a jucat un rol central în organizarea rezistenței în regiunea munților Apuseni.

El a urmărit căderea vechilor rânduieli și trecerea la un alt regim, bazat pe respectarea drepturilor și libertăților democratice și a fost, considerăm noi, un vizionar. Drepturile colective cele mai avansate și larg acceptate în Europa timpului vizau emanciparea națiunilor subjugate de către statele (imperiile) multinaționale. Având o viziune vastă asupra libertății pentru toți oamenii și toate popoarele, inclusiv pentru propriul său popor, Iancu a fost un adept fervent al acestei idei. La doar 24 de ani, el s-a numărat printre liderii Revoluției din 1848-1849 din Transilvania, iar la 25 de ani devenise *Craiul Munților Apuseni*, (zonă predominant românească), pe care i-a transformat într-o zonă politică și militară.

De ce Iancu a fost perceput ca un voievod și a fost numit crai și crăișor?

Denumirea de crai vine din basmele românești și este, de fiecare dată, eroul care aduce izbăvire, salvare din situații dificile, liderul neînfricat. Titlul de crai este asociat cu un titlu nobiliar, adesea utilizat în poezia populară, balade, cântece tradiționale și alte forme de literatură și artă populară. Craii sunt figurați ca regi sau conducători ai unor regate mici sau ai unor teritorii locale în povestirile populare. Cuvântul *crai* este de origine slavonă și este echivalentul termenului *rege* în limbile slave.

În vremea lui Iancu, majoritatea proprietarilor de pământ erau nobili maghiari, similar cu timpurile lui Horea. Iancu avea planuri clare pentru reformarea societății și emanciparea națiunii sale încă din martie 1848. Împreună cu alți juriști maghiari, sași și români din Târgu Mureș, a semnat un memoriu către împărat, sperând că vor putea lupta împreună: „Ca român, semnez petiția cu condiția ca, în cazul când s-ar realiza drepturile poporului și egalitatea sa, să se asigure tuturor națiunilor de limbă diferită din Transilvania și Ungaria existența națională și limba maternă, iar eliberarea din iobăgie să se îndeplinească fără nici o despăgubire bănească, deoarece țăranii au plătit destul, chiar prea mult, timp de mai multe secole, de când nobilii le uzurpă nu numai drepturile civile, ci și pe cele sacre umane”⁶.

Ca lider politic, Iancu a încurajat moșii săi să ceară cu fermitate abolirea iobăgiei, reprezentând astfel apeluri mobilizatoare, în linie cu practica din Europa Centrală a vremii: „Cereți cu hotărâre eliminarea iobăgiei⁷ ...”, adică eliberarea din subjugare.

⁶ Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, Ed. Științifică, București, 1968, p. 41.

⁷ Ionela Simona Mircea, *Aniversări în memoria lui Avram Iancu*, în *Muzeul Național*, București, vol. XXVI, 2014, pp. 95-114.

Numele lui Avram Iancu, intrat în legendă încă din timpul revoluției, simbolizează un cult eroic și o epocă istorică. Încă din toamna târzie a anului 1848, când flăcările revoluției cuprinseseră țara, Avram Iancu era marea și inegalabila personalitate, eroul moților, omul care întruchipa mai bine decât oricare altul aspirațiile națiunii române.

Din conducător al moților ridicați la luptă, Iancu ajunge foarte curând, pe măsură ce mijloacele tradiționale, petiționale se consumă, eroul națiunii, personajul legendar ce simbolizează aspirațiile unei societăți în afirmare. Încă de pe atunci s-a constituit un cult al Iancului, o legendă perpetuată în veac, la care îndreptățirile națiunii asociază mereu alte și alte valori.

Întâia imagine literară a lui Avram Iancu a fost creată în primăvara anului 1848, odată cu prima adunare de la Blaj, la care Iancu a venit însoțit de câteva sute de moți călări, arătând că moții sunt hotărâți să reînvie epopeea de la 1784.

Printre participanții care l-au însoțit în această primă expediție a fost și tânărul Nicolae Begnescu, dascăl la școala din Abrud care a improvizat, înainte de a pleca din Abrud, un marș ce a fost cântat, apoi, pe drumul spre Câmpie, de-a lungul satelor și văilor de către toți călăreții însoțitori ai tânărului erou.

Improvizatia era o adaptare după un mai vechi cântec al scriitorului C. Negruzzi, *Marșul lui Dragoș*, care, sub presiunea evenimentelor, s-a transformat, prin adăugarea unor elemente locale, într-un marș al lui Iancu. Adaptarea marșului s-a făcut în condiții atât de fericite, încât, ajutat și de o melodie a lui Rossini, el s-a impus în mod fulgerător și a devenit în scurtă vreme unul dintre cele mai iubite cântece patriotice ale ardelenilor.

Contribuția lui Avram Iancu la luptele din Munții Apuseni a fost prezentată chiar în toamna anului 1849, prin cunoscutul raport redactat de Ioan Maiorescu, revăzut de însuși Avram Iancu și publicat de către A. T. Laurian la Viena în limba germană, împreună cu rapoartele prefectilor Axente Sever și Simion Balint. Încercarea lui George Barițiu de a publica rapoartele în „Foaia pentru minte, inimă și literatură” a fost oprită de către cenzura austriacă⁸.

Prin eforturile sale, Avram Iancu, a reușit să mențină o formă de autonomie în Munții Apuseni pentru o scurtă perioadă de timp, până când forțele imperiale au reușit să reprime revolta, în anul 1849. Cu toate acestea, el a rămas un simbol al rezistenței românești și un exemplu de curaj și devotament pentru cauza națională.

Deși lupta sa a fost una națională, îndreptată împotriva in Justițiilor, Avram Iancu a fost un adept al dialogului și al coeziunii interetnice.

⁸ Ioachim Lazăr, Nicolae Marcel Morar, *Avram Iancu în memoria posterității*, Ed. Emia, Deva, 2008.

Participarea sa la apărarea familiilor maghiare în timpul luptelor din 1848/1849 este o dovadă a angajamentului său față de valorile umane fundamentale.

Moștenirea lui Avram Iancu în istoria României este una profundă și semnificativă. El a reprezentat nu doar o figură emblematică a luptei pentru drepturile naționale, ci și un exemplu de curaj în fața in justiției.

Programul Revoluției Române din Transilvania, la elaborarea căruia a contribuit și gândirea lui Avram Iancu, a devenit programul luptei pentru emanciparea românească până la Marea Unire.

Iancu și românii săi au luptat pentru libertate alături de toate popoarele din Imperiul Habsburgic. Totuși, liderii maghiari au dorit să creeze o *Ungarie istorică*⁹ dominată de națiunea maghiară, incluzându-i pe români, croați, slovaci, sârbi, ruteni etc. În această situație, Iancu a căutat sprijin la *drăguțul de-împărat*¹⁰, încercând să influențeze direcția evenimentelor. Cu toate acestea, manevrele politice au dus la o scindare în forța revoluției române, iar Iancu a fost profund dezamăgit de evoluția tragică a evenimentelor, trăind în permanență sub povara acestei drame *personale*.

În cele ce urmează vom trata sumar evenimentele legate de înmormântarea lui Avram Iancu, martirul libertății naționale din Transilvania, și reacția autorităților maghiare la aceste manifestări.

Avram Iancu a fost un lider al luptei pentru drepturile românilor din Transilvania în secolul al XIX-lea, iar înmormântarea sa a fost un eveniment de amploare și au participat mulți români din întreaga regiune, inclusiv moții, care au venit să-și aducă omagiul eroului lor național. Ceremonia a fost un prilej de evocare a faptelor și a luptei lui Avram Iancu pentru libertatea națională a românilor din Transilvania.

Ceremonia funerară a lui Avram Iancu a avut loc în data 13 septembrie 1872, în Țebea, comuna Baia de Criș, jud. Hunedoara și a adunat întreaga comunitate locală și nu numai, indiferent de apartenența etnică. La înmormântare au participat numeroși prieteni, susținători și simpatizanți ai lui Avram Iancu, precum și mulțimea de oameni care îl considerau un erou al luptei pentru drepturile românilor din Transilvania.

Au participat etnici maghiari, secui sau șvabi, alături de cei români. Serviciul religios a fost oficiat de preoți greco-catolici din Apuseni.

La slujba de înmormântare au slujit 30 preoți, în frunte cu protopopul ortodox Mihălțanu din Brad și protopopul greco-catolic Balint din Roșia Montană. În fruntea convoiului funerar pășeau foștii comandanți militari

⁹ Miklós Molnár, *A Concise History of Hungary*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.

¹⁰ Valeriu Leu, Carmen Albert, *Banatul în memorialistica „măruntă”, (1914-1919) în Banatica*, nr. 13, Muzeul de Istorie Caraș-Severin, 1995, pp. 208-209.

ai românilor, care se mai aflau în viață: Simion Balint, Axente Sever, Mihai Andreica, Nicolae Corcheș și Clemente Aiudeanu¹¹.

În discursurile de la înmormântare, principiile fundamentale ale libertății și egalității au fost subliniate ca parte a moștenirii lăsate de Avram Iancu. Cu toate că s-au abordat subiecte sensibile legate de lupta pentru drepturi și de identitatea națională, tonul a fost unul de înțelegere și reconciliere.

Reacția autorităților maghiare la amplexarea manifestărilor a fost una de îngrijorare și de supraveghere strânsă. Guvernul maghiar a cerut întreprinderea unei anchete pentru a investiga arborarea drapelului românesc și alte manifestări considerate ostile.

În raportul întocmit de autoritățile maghiare se arată că manifestările de la înmormântarea lui Avram Iancu au inclus discursuri elogioase despre erou și despre lupta sa pentru libertatea națională a românilor.

În final, evenimentele legate de înmormântare demonstrează importanța și amplexarea luptei pentru libertatea națională a românilor din Transilvania în secolul al XIX-lea, precum și reacția autorităților maghiare la aceste manifestări.

Analizăm discursul preotului din Baia de Criș¹² în contextul înmormântării lui Avram Iancu și a reacției autorităților maghiare față de manifestările legate de acest eveniment. Pentru a anunța moartea sa, clopotele au tras în munți timp de trei zile și trei nopți. Comitetul de înmormântare l-a declarat „erou al națiunii”. Preotul arată că ar fi o lipsă de tact să ignore tragerea clopotelor la înmormântarea lui Avram Iancu, subliniind că în 1848/49 mulți maghiari s-au refugiat în siguranță la români, fapt care trebuie să fie recunoscut. Cu toate acestea, el subliniază că a cerut tragerea clopotelor fără a presupune o gravitate sau a minimaliza ura față de maghiari, încercând să mențină manifestările în limitele legii și ale bunului simț.

Un raport întocmit de prefectul județului Zarand și trimis ministrului de interne include documente care evidențiază detaliile ceremoniei și discursurile ținute la înmormântare, precum și reacțiile participanților.

Ministrul de Interne maghiar arată în scrisoarea sa că arborarea drapelului românesc și utilizarea altor simboluri naționale străine sunt considerate ostile și pe cale de consecință sunt interzise, conform legii maghiare. Acest lucru reflectă preocuparea autorităților maghiare cu privire la consolidarea statului și la evitarea manifestărilor naționaliste ale minorităților¹³.

Figura lui Avram Iancu, liderul revoluției române din Transilvania, a fost receptată de-a lungul timpului în mod diferit, în funcție de regimurile politice instaurate în țară, începând cu momentul în care trupul său a

¹¹ *Călimdarul poporului*, 1901, Ed. Tipografiei, Sibiu, pp. 85-86.

¹² Ioachim Lazăr, *Funeraliile lui Avram Iancu și tema autorităților maghiare de amplexarea mișcării naționale românești*, în *Restituiri*, II, Deva, 1994, pp. 88-97.

¹³ Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, Ed. Casa Școalelor, București, 1924, p. 130.

fost așezat în mormântul de la Țebea, în anul 1872, și până la evenimentele care au avut loc imediat înainte și după Marea Unire din 1918, dar și în perioada comunistă.

Până la Unirea din 1918, memoria lui Avram Iancu a fost adesea jignită și contestată de autoritățile maghiare, care au încercat să minimalizeze sau să discrediteze rolul său în lupta pentru drepturile românilor din Transilvania. Cu cât campania maghiară împotriva eroului național român era mai puternică, cu atât creștea valul de sprijin pentru Iancu și pentru mișcarea națională românească.

În perioada dualismului austro-ungar, calomniile și insultele la adresa lui Avram Iancu au generat resentimente puternice în rândul populației românești și au alimentat lupta națională pentru apărarea memoriei sale. După Marea Unire din 1918, omagierea lui Avram Iancu s-a amplificat.

Cu prilejul *Centenarului nașterii lui Avram Iancu*, din inițiativa ASTREI, al cărei președinte era atunci Vasile Goldiș, au fost organizate manifestări grandioase, în perioada 30 august - 1 septembrie 1924, la Baia de Criș, Țebea și Câmpeni, în localitatea de baștină a tribunului, Vidra de Sus și pe Muntele Găina.

La acele manifestări din Munții Apuseni au participat Regele Ferdinand I, Regina Maria, principele Carol și principesa Ileana, prim-ministrul Ion I. C. Brătianu, mitropolitul primat al Bisericii Ortodoxe Române din România întregită, Miron Cristea, miniștri, generali și diverși oameni politici, intelectuali români ardeleni și de peste Carpați (să îi amintim doar pe Alexandru Averescu, Alexandru Lapedatu și Octavian Goga, ca reprezentant al Academiei Române, etc.), înalți ierarhi precum Vasile Suciu, întâiul stătător al Bisericii Române Unite cu Roma, arhiepiscop de Alba-Iulia și Făgăraș, arhiepiscopul de Chișinău, Gurie Grosu etc¹⁴.

Dacă în 31 august 1924, la Baia de Criș au fost dezvelite, în prezența ministrului Lapedatu bustul lui Avram Iancu, realizat de Romulus Ladea, și o placă comemorativă, pe casa în care a murit eroul pașoptist¹⁵, în anul acesta se vor organiza, cu siguranță, inițiative de acest fel din partea autorităților locale și a instituțiilor de cultură. Sărbătorirea memoriei lui Avram Iancu la 100 de ani de la nașterea lui a fost, putem spune una grandioasă.

Avocatul și liderul mișcărilor dr. Amos Frâncu

Amos a fost un membru marcant al familiei Frâncu, fiind nepot de frate a lui Amos Frâncu, revoluționarul de la 1848, căpitan în legiunea *Blasiana*

¹⁴ Ioan Lupaș, *Avram Iancu* în Anuarul Institutului de Istorie Națională, Cluj, Institutul de Arte Grafice Ardealul, III, 1924-25 (1926), pp. 1-62.

¹⁵ *Revista Transilvania*, Sibiu, LV, 1924, nr. 8-9, pp. 281-285 și în *Foaia Poporului*, Sibiu, an XXXII, 7 septembrie 1924, nr. 36, p. 1.

condusă de Axente Sever, în timpul Revoluției de la 1848 și - mai apoi - maior în legiunea condusă de Avram Iancu¹⁶. Tribunalul lui Avram Iancu din timpul revoluției române din Transilvania de la 1848-1849, a fost protonotar și apoi jude regesc în localitatea transilvăneană Baia de Criș.

Amos Frâncu s-a născut în data de 11 ianuarie 1866 în localitatea Baia de Criș, județul Hunedoara. Tatăl său, Ioan Frâncu, fusese *protofisc comitatens*, adică jurist de profesie, jurisconsultul¹⁷ districtului Zarand¹⁸, iar mama sa, Ana Frâncu, era fiica protopopului ortodox din Beiuș, Arsenie Adamovici și rudă cu Ilie Măcelariu prin soția acestuia.¹⁹

În anul 1871 Amos Frâncu s-a înscris la Școala capitulară ortodoxă din localitatea Brad, din comitatul Zarand. În anul 1883, s-a înscris la Facultatea de Drept din cadrul Universității din Budapesta²⁰, pe care a absolvit-o în anul 1887²¹. A obținut Certificatul de doctorat în anul 1893, la Universitatea din Budapesta²², în numele Baroului de avocați din Târgu-Mureș.

După susținerea acestui examen a plecat timp de un an la Paris, unde și-a aprofundat studiile. Ulterior, în anul 1900 s-a mutat la Cluj și s-a specializat în procese politice, dar a susținut și cauze civile, având ca obiect revendicările de fond funciar ale moșilor, persoane cu venituri mici sau fără venituri, locuitorii ai Munților Apuseni.

Amos Frâncu a fost avocatul apărării și în procesul intentat celor care au inițiat o strângere de fonduri pentru edificarea monumentului lui Avram Iancu, redactând un apel, care a fost ulterior tipărit.²³

Amos Frâncu a devenit avocat într-o perioadă tumultuoasă a istoriei României, marcând tranziția de la perioada interbelică la regimul comunist. Încă din tinerețe, Frâncu și-a manifestat angajamentul față de cauzele sociale și politice, reprezentând adesea persoane persecutate de regimul autoritar. În ciuda acestor presiuni, Frâncu a continuat să își exercite profesia în mod onest și curajos, devenind un simbol al rezistenței împotriva abuzurilor de putere.

¹⁶ Lazăr Gruneanțu, Mirel Ionescu, *Contribuția avocaților din Transilvania și Banat la Marea Unire*, Cluj-Napoca, Ed. Argonaut, 2018, p. 320.

¹⁷ La acel moment nu era definită profesia de consilier juridic, trebuind să mai treacă aproximativ 100 de ani până la reglementarea acesteia, actualmente profesia este reglementată prin Statutul profesiei de consilier juridic, din 6 martie 2004, publicat în Monitorul oficial nr. 684 din 29 iulie 2004.

¹⁸ Lazăr Gruneanțu, Mirel Ionescu, *Contribuția avocaților din Transilvania și Banat la Marea Unire*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2018, p. 320.

¹⁹ L. Gruneanțu, M. Ionescu, *Contribuția avocaților din Transilvania*, p. 143.

²⁰ AN-DJ Cluj, Fondul Amos Frâncu, dosar 4, fila 1, așa cum atestă Adeverința eliberată de rectorul Universității din Budapesta.

²¹ AN-DJ Cluj, FAF, dosar 5, fila 12, absolvirea este certificată de INDEX LECTIONVM și VÉGBIZONYITVÁNY, fila 24, în acest fond există 25 de file.

²² AN-DJ Cluj, FAF, dosar 6, fila 1 și 2.

²³ L. Gruneanțu, M. Ionescu, *Contribuția avocaților din Transilvania*, p. 321.

Rolul lui Amos Frâncu în sistemul juridic românesc a fost mult mai mult decât acela al unui simplu avocat. El a fost un apărător al democrației și un promotor al valorilor fundamentale ale românilor transilvăneni. Amos Frâncu a fost apărătorului lui dr. Ioan Rațiu, în celebrul proces al memorandiștilor și conducătorul echipei de apărare a acestora, a fost primul decan al Baroului din Cluj, s-a specializat pe procese politice, a fost directorul Băncii *Economul*²⁴, a apărut moșii, a fost filantrop, dar, totodată a fost și un om politic carismatic și mare orator. El a fost un apărător al democrației și un promotor al valorilor fundamentale ale românilor transilvăneni.

A murit în noaptea de 2 spre 3 noiembrie 1933, la Cluj și a fost înmormântat cu funeralii naționale în data de 6 noiembrie 1933²⁵ în cimitirul greco-catolic din Baia de Criș, aproape de gorunul lui Horea și de mormântul lui Avram Iancu. Întreaga presă românească i-a dedicat emoționante panegirice.

Istoriografie și impact

Cei doi avocați români au fost subiecte de studiu pentru numeroși istorici și cercetători interesați de evoluția dreptului și a justiției în România. Lucrările lor au fost analizate și interpretate în contextul mai larg al luptei pentru drepturile omului și al dezvoltării societății românești. În această lucrare ne-am propus să facem această succintă analiză a carierei profesionale a celor doi iluștri avocați, din perspectiva noastră, de jurist.

Istoriografia privind viața și activitatea celor doi avocați a evidențiat importanța lor în promovarea valorilor democratice și a respectului pentru drepturile individuale. Amos Frâncu și Avram Iancu au devenit modele de urmat pentru viitoarele generații de avocați și activiști pentru drepturile omului.

Este de evidențiat curajul și hotărârea lui Avram Iancu în lupta pentru drepturile și libertățile poporului român din Transilvania. Iancu a fost perceput ca un lider al opoziției românești și a fost subiectul unei stricte supravegheri din partea autorităților imperiale. Totodată a fost supus unor presiuni și restricții din partea autorităților austriece, care au încercat să-l descurajeze și să îl supravegheze îndeaproape²⁶.

Avocatul Avram Iancu a fost un lider al luptei naționale, cu o preocupare constantă pentru egalitatea și drepturile românilor în cadrul Imperiului Habsburgic. Reacțiile și acțiunile autorităților în fața activităților

²⁴ Lucian Dronca, *Din politica financiară a românilor ardeleni*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1999.

²⁵ AN-DJ Cluj, FAF, dosar 6, fila 8.

²⁶ <https://historia.ro/>, consultat în 15 februarie 2024.

și intențiilor lui, inclusiv supravegherea strictă și restricțiile impuse asupra lui și a susținătorilor săi, au fost de notorietate. Refuzul lui Iancu de a accepta decorații și onoruri din partea autorităților imperiale demonstrează angajamentul său ferm față de cauza națională și refuzul de a fi complice la promisiuni goale.

Populația românească îl considera pe Avram Iancu drept un erou și un lider al luptei pentru drepturi și libertăți. Impactul lui Iancu se reflectă în atragerea sprijinului și admirației populației locale, precum și în preocuparea autorităților pentru activitățile și influența sa.

Avram Iancu și Amos Frâncu rămân figuri inspiraționale în istoria luptei pentru libertate și drepturile naționale în Transilvania. Contribuțiile lor, precum și modalitățile în care au fost onorați și comemorați, reflectă complexitatea și diversitatea societății multietnice din acea perioadă.

Atât Frâncu cât și Iancu a fost omagiați post-mortem cu funerarii naționale și mii de oameni simplii, moți, au însoțit cortegiul funerar. Prin memoria și învățămintele pe care le-au lăsat, aceste figuri continuă să inspire și să ghideze generațiile viitoare în căutarea dreptății și a coeziunii interetnice.

Rolul lui Amos Frâncu în sprijinirea cauzei naționale

Amos Frâncu (1866-1933), avocatul pasionat și dedicat, a jucat și el, la rândul său, un rol esențial în sprijinirea mișcării naționale. Prin intermediul cunoștințelor sale juridice și a competențelor oratorice, el a fost un apărător eficient al drepturilor românești în fața autorităților austro-ungare. Frâncu a oferit consultanță legală, juridică, reprezentând interesele românilor în diverse procese politice, cu precădere ale moșilor. S-a remarcat prin implicarea sa în procesele politice din veacul său și a contribuit, astfel, la îmbunătățirea statutului comunității românești.

În istoria luptei pentru drepturile naționale și culturale ale românilor din Transilvania, figura lui Amos Frâncu rămâne una notabilă. Atât Iancu cât și Frâncu au fost avocați pasionați și lideri civici, jucând un rol esențial în promovarea cauzei naționale românești într-un context complex și adesea ostil. Prin abilitățile lor juridice, ei au contribuit semnificativ la afirmarea identității și drepturilor românilor în fața autorităților austro-ungare.

Una dintre cele mai remarcabile caracteristici ale lui Avram Iancu și Amos Frâncu a fost competența lor juridică și angajamentul în utilizarea abilităților lor pentru apărarea drepturilor românești. În calitate de avocat, ei și-au folosit cunoștințele pentru a reprezenta interesele românilor în fața instanțelor de judecată și a autorităților. Pledoariile lor au fost bine fundamentate și articulate, demonstrând o înțelegere profundă a contextului legal și politic al vremii.

Activism civic și eforturile de mobilizare

Pe lângă contribuțiile juridice, ambii au fost, de asemenea, lideri și organizatori activi în cadrul comunității românești. Ei au fost implicați în inițiative de mobilizare a populației din Transilvania, în campanii de strângere de fonduri și au promovat diverse acțiuni culturale prin care doreau să ridice conștiința conaționalilor lor. Eforturile lor au avut ca scop consolidarea unității și promovarea cauzei naționale.

Una dintre marile realizări ale lui Amos Frâncu a fost promovarea și protejarea drepturilor culturale și lingvistice ale românilor. El a luptat pentru recunoașterea limbii române ca limbă oficială în documente legale și administrative, a sprijinit inițiative educaționale și culturale în limba română și a susținut accesul la educație pentru tinerii români.

Moștenire și impact

Amos Frâncu a lăsat o moștenire durabilă în istoria luptei pentru drepturile naționale românești din Transilvania. Contribuțiile sale în calitate de avocat, lider civic și susținător al drepturilor românilor au influențat evoluția identității și respectării culturale în regiune. Impactul său s-a resimțit nu numai în perioada sa, ci și ulterior, fiind o sursă de inspirație pentru apărarea drepturilor minorităților și a diversității culturale, influențând multe generații de juriști.

Ambii s-au remarcat prin angajamentul comun față de lupta pentru drepturile culturale și etnice ale românilor. De asemenea, au înțeles importanța utilizării căilor legale pentru a obține recunoașterea identității românești și au susținut în mod activ cauza românească în fața autorităților.

Legătura dintre cei doi avocați rezidă în faptul că Amos Frâncu a continuat tradiția lui Avram Iancu de a folosi abilitățile sale juridice pentru a apăra drepturile românilor. Frâncu a dus mai departe munca lui Iancu, contribuind la afirmarea identității românești într-un context în continuă schimbare.

Iancu a trăit doar 48 de ani, iar Frâncu ceva mai mult, 67 de ani. Amos abia împlinise 6 ani la decesul lui Avram și cu siguranță își va aminti momentul funerar al predecesorului său. Deși orfan de tată încă de micuț, în familia sa erau păstrate tradițiile, obiceiurile milenare și, desigur, spiritul patriotic.

Statuia lui Avram Iancu, document juridic și manifest către moși

Odată cu extinderea mișcării naționale, ideea ridicării unei statui în onoarea lui Avram Iancu a început să ia amploare.

În chestiunea ridicării statuii lui Avram Iancu²⁷, Amos Frâncu a avut un rol important în furnizarea de asistență juridică și consultanță pentru cei implicați în acest proiect.

Datorită credințelor sale profund patriotice moștenite de la străbunii săi, Frâncu a preluat cu entuziasmul care i-a călăuzit întreaga viață, cazul ridicării statuii lui Avram Iancu ca un angajament personal în apărarea drepturilor culturale și naționale ale românilor. Articolele din presa vremii au evidențiat eforturile sale pentru strângerea de fonduri, obținerea aprobării și sprijinului efectiv pentru construirea statuii. Se evidențiază implicarea activă a lui Frâncu în consultarea cu autoritățile și lobby-ul pentru cauza ridicării statuii.

Reacțiile din presa vremii, atât cele favorabile, cât și cele critice, au reflectat amploarea și importanța chestiunii statuii lui Avram Iancu. Frâncu a trebuit să se confrunte cu opoziția și obstacolele din partea unor grupuri care considerau că inițiativa poate crea tensiuni între diferitele comunități din Transilvania.

La 15 martie 1895, Ministrul de Interne emite *Ordinul nr. 426/1895* care interzice colectarea fondurilor pentru edificarea monumentului planificat al lui Avram Iancu. Pentru contestarea acestui ordin, dr. Amos Frâncu, în numele acuzatului Tit Liviu Albini, formulează la 1 august 1895 o cerere de anulare a acelui ordin. El își justifică gestul invocând spiritul adevărului și responsabilitatea cetățenilor liberi de a descoperi adevărul în fața autorităților²⁸.

Pledoaria lui Amos Frâncu a fost publicată pe larg în broșura intitulată *Pentru memoria lui Avram Iancu*. Aceasta s-a dorit să fie, în fapt, un Omagiu memoriei lui Avram Iancu și totodată un *Apel*, dat către Ministrul de Interne al Ungariei, Dezső Perczel²⁹.

În argumentele folosite în aceasta valoroasă pledoarie, dr. Amos Frâncu apelează și la aprecierile unor istorici maghiari, între care Kövály Mihály, care scria: „Sunt totuși doi, cărora nici dușmanul nu le poate denega oarecare recunoaștere. Unul e Nicolae Solomon, prefectul comitatului Hunedoara, care n-a omorât și n-a prădat. Al doilea e Avram Iancu, așa numitul *Regele munților*, care din interes național a înarmat munții și n-a fost condus de egoism, ceea ce se vede din faptul, că după doborârea ungurilor a refuzat a depune armele, până ce nu se vor realiza promisiunile făcute națiunii sale de cei împărătești; și fiindcă nu le-au împlinit, n-a primit de la ei nici o decorațiune; și pentru aceasta mai târziu a înnebunit.³⁰”

²⁷ Amos Frâncu, *Pentru memoria lui Avram Iancu*, retipărire din ziarul *Tribuna*.

²⁸ Florian Dudaș, *Avram Iancu în tradiția poporului român*, Ed. Facla, Timișoara, 1989, pp. 291-292.

²⁹ Dr. Dezső Perczel de Bonyhád (18 ianuarie 1848 - 20 mai 1913) a fost un politician maghiar, ministru de interne între 1895 și 1899 în cabinetul lui Dezső Bánffy.

³⁰ Ioachim Lazăr, Nicolae Marcel Morar, *Avram Iancu în memoria posterității*, Ed. Emia, Deva, 2008.

La sfârșitul anului 1897, ziarul *Tribuna* a adus clarificări cu privire la problema fondurilor colectate de ardeleni pentru monumentul lui Iancu, care nu fuseseră identificate de autoritățile maghiare. Declarația lui I. G. Bibicescu (director al Băncii Naționale a României) și a senatorului I. Pr. Dimitrescu a fost publicată în *Tribuna*. Din declarație reiese: „Dl. Ioan Slavici, adresându-și subsemnaților ca să luăm în păstrarea noastră suma de 3781 fl[orini], 65 c[o]r[oane] valuta austriacă și 330 lei 50 bani, colectați de dl. T. L. Albini pentru ridicarea unui monument pe mormântul lui Avram Iancu, noi am îndeplinit cererea d-sale” și se încheie: ”noi suntem deținătorii sumei de mai sus și luăm întreaga răspundere pentru dânsa³¹”.

Reliefarea în presa vremii a luptei lui Frâncu pentru memoria lui Avram Iancu

Mai târziu, atât *Telegraful Român*³², cât și *Tribuna Poporului*³³, anunță în câte un scurt articol faptul că avocatul Amos Frâncu l-a reprezentat pe studentul Grigore Novacovici la Curtea cu jurați din Cluj, în chestiunea statuii lui Avram Iancu și că Tribunalul a admis prescripția iar procurorul a făcut apel la hotărârea instanței. În sală au participat un număr mare de tineri studenți care au venit în semn de solidaritate față de cauza statuii lui Iancu.

„Când figura cea mai măreață a românilor subjugată, craiul munților este numit *cap de bandit*, atunci noi tinerii români, fiii *poporului românesc*, să tăcem?...În numele dreptății, tineri români, uniți-vă glasurile voastre, protestați în fața lumii contra noului atac. Nu stați nepăsători³⁴!” Preamărind pe Iancu, studentul este acuzat de „agitație”³⁵

Datorită valorosului său conținut motivațional și patriotic, *Tribuna*, în numărul 279 din anul 1899, publică un amplu articol intitulat *Lupta pentru Iancu în Congregațiunile Comitatense*, legat de ședința *Congregațiunii Comitatului Hunedoara*, desfășurată la Deva, la care Amos Frâncu ia cuvântul în susținerea interpelării preotul Zevedei Mureșan, din Sebeșul-Săsesc, legată de articolele șovine apărute în presa maghiară³⁶.

La 5 ani de la moartea lui Frâncu, *Universul*³⁷ aducea în atenția opiniei publice o știre prin care aceștia erau informați: „Un focar de cultură și educație națională în valea Crișului Alb se înființează în orașul Brad³⁸”.

³¹ *Tribuna*, nr. 288, 1897, p. 2.

³² *Telegraful Român*, nr. 103, 18 septembrie/1 octombrie 1901, p.3.

³³ https://adt.arcanum.com/ro/view/TribunaPoporului_1901_2/?query=Amos+Francu+Avram+Iancu&pg=278&layout=s, consultat în 16 februarie 2024.

³⁴ *Tribuna*, nr. 98, 1901, p. 39.

³⁵ *Tribuna*, nr. 20, 1901, p. 86.

³⁶ *Tribuna* nr. 279, 18/30 decembrie 1899, pp. 1-3.

³⁷ *Universul*, nr. 92, 3 aprilie 1938, p. 14.

³⁸ *Universul*, nr. 92, 3 aprilie 1938, p. 14.

În rândurile filantropilor care au donat sume considerabile de bani pentru edificarea liceului din localitatea Brad, jud. Hunedoara de azi, alături de prefectul de atunci al Zarandului, Ioan Pipoș, subprefectul dr. Iosif Hodoș, protopopul Iosif Bașa, se numără și avocatul Amos Frâncu. Suma donată inițial, de 58.200 florini, s-a dovedit a fi insuficientă, însă a constituit baza noului edificiu de educație și cultură din Zarand. Toți acești filantropi au considerat că cel mai potrivit nume pe care puteau să îl dea instituției de învățământ nou create nu poate fi decât Avram Iancu. Evident, onorând munca și jertfa lui Iancu, toți acești donatori au pus bazele unui învățământ românesc în acele vremuri tulburi pentru nația română³⁹.

Liceul Avram Iancu a simțit, în chip dureros, în cursul vremii, asuprirea maghiară, dar datorită spiritului românesc ce a domnit totdeauna aici, stăpânirea ungurească n-a lăsat nici o urmă. Datorită lui Ioan Pipoș, dr. Iosif Hodoș, protopopului Iosif Bașa și a avocatului Amos Frâncu și, s-au adunat din satele acestui ținut, fondurile necesare pentru construirea acestui liceu.

*

În concluzie, cei doi avocați români rămân figuri emblematică în istoria dreptului și a justiției din România. Contribuțiile lor remarcabile au influențat în mod semnificativ evoluția societății românești și au rămas surse de inspirație pentru toți cei care luptă pentru o lume mai echitabilă și mai dreaptă și, evident, pentru generațiile de juriști care i-au succedat, printre care, cu modestie, mă număr și eu. Personalitățile lor remarcabile au jucat roluri esențiale în modelarea identității și destinului național al poporului român. Prin angajamentul lor fervent și contribuțiile semnificative în domeniile politicii, justiției și luptei pentru drepturile naționale, Avram Iancu și Amos Frâncu au influențat cursul evenimentelor și au contribuit la consolidarea conștiinței naționale românești.

Avram Iancu, în calitatea sa de lider al mișcării naționale românești din Transilvania în secolul al XIX-lea, a fost un simbol al curajului, hotărârii și devotamentului față de cauza națională. Prin mobilizarea maselor populare și conducerea rezistenței împotriva autorităților habsburgice, Avram Iancu a contribuit la afirmarea identității românești și la obținerea unor drepturi și libertăți fundamentale pentru românii din Transilvania. Lupta sa împotriva iobăgiei și apărarea intereselor românilor în fața abuzurilor și discriminării a rămas un exemplu de sacrificiu și dedicație pentru generațiile următoare.

Pe de altă parte, Amos Frâncu a fost și el, în calitatea sa de avocat și om politic remarcabil, un susținător al drepturilor și intereselor românilor din Transilvania, asistând la căderea Imperiului Austro-Ungar. A fost cel mai tânăr avocat și a condus echipa de apărare a memorandiștilor, la fel ca

³⁹ *Universul*, nr. 92, 3 aprilie 1938, p. 14.

și Iancu, care s-a afirmat pe scena politică tânăr fiind. Prin activitatea sa în cadrul sistemului judiciar și al instituțiilor politice și economice, Frâncu a luptat pentru recunoașterea și respectarea drepturilor românilor și pentru promovarea principiilor de justiție și egalitate în societatea transilvăneană. Rolul său în apărarea românilor, (în special a moților) împotriva abuzurilor și discriminării instaurate în Transilvania a fost crucial.

Contribuția lui Avram Iancu și a lui Amos Frâncu la evoluția istorică a României este de o importanță covârșitoare. Prin eforturile lor susținute și angajamentul față de cauza națională, aceste două personalități au contribuit la afirmarea identității românești și la consolidarea unității naționale. Impactul lor asupra procesului de unificare națională și asupra aspirațiilor de libertate și demnitate a poporului român a fost profund și durabil.

Avram Iancu și Amos Frâncu reprezintă curajul, devotamentul și sacrificiul în lupta pentru echitate socio-politică, drepturi și libertăți fundamentale, în promovarea aspirațiilor poporului român din Transilvania.

Este datoria noastră să recunoaștem și să apreciem moștenirea lor și să ne angajăm să continuăm să promovăm valorile de justiție, libertate și demnitate pentru care aceștia au luptat cu atâta pasiune și hotărâre.

Atât Avram Iancu, cât și Amos Frâncu, au lăsat o amprentă semnificativă în lupta pentru drepturile românilor din Transilvania. Impactul lor se resimte în prezent prin recunoașterea și respectarea drepturilor culturale și etnice ale românilor din regiune. Contribuțiile lor ca avocați au înrădăcinat în conștiința colectivă importanța utilizării căilor legale și a argumentelor solide pentru realizarea obiectivelor naționale.